

Галина Іванчук, канд.пед.наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань

ЗМІНИ У ПІДХОДАХ ДО ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: педагогічна освіта, особистісний саморозвиток, гуманізації вищої педагогічної освіти.

Сутність проблеми, стан її дослідження. Зміни у підходах до вищої педагогічної освіти актуалізують можливість переосмислення основ педагогічної діяльності, насамперед тих, що стосуються її гуманізації. На важливості такого переосмислення акцентують увагу О. Бугрій, В. Буряк, В. Кремень, Л. Куликова, О. Остапчук, Н. Побірченко, Я. Шрамко та ін.

Відмова від проектування результату в роботі зі студентами (мається на увазі жорсткий прогноз) вимагає принципової зміни системи методів освітньої діяльності: освіта має забезпечувати чітку налаштованість на самоосвіту; запам'ятовування знань за переказом (лекції, відповіді на семінарах) повинне витіснятися емоційно насиченим, ціннісно значущим знанням, що здобувається самостійно; некритичне сприйняття знань – замінюватися особистим їх відбором і структуруванням, вибіркоким привласненням.

За такого підходу зазнають змін і форми навчання. Принципово змінюється сенс лекції – її головною функцією стає не інформаційна, а координуюча, семінарські заняття з переказу фрагментів прочитаного перетворюються на полілог, діалог, активізуючи рефлексію.

Вагому значущість для переосмислення вищої педагогічної освіти в плані її гуманізації відіграє і такий принцип, як „турбота про добування нового духовного чи екзистенційного досвіду, його кумуляції і трансляції” [1, с.20]. У становленні майбутнього педагога важливу роль відіграє досвід

взаємодії з дітьми, який формується переважно в процесі педагогічної практики. Але тут існують суттєві обмеження. Перше з них полягає в тому, що досвіду, який студенти опановують під час педагогічної практики, передує життєвий досвід спілкування з дитинством, який є доволі міцним і таким, що задає ціннісне ставлення до дитини, педагогічної діяльності загалом. Він важно піддається переосмисленню в контексті тих наукових знань, які студент отримує у процесі навчання. Друге обмеження пов'язане з тим, що тимчасовий простір педагогічної практики виявляється недостатнім для формування навіть початкового педагогічного досвіду, що базується на справді наукових підходах до педагогічної діяльності. До того ж, дискретність такого досвіду (тривалі часові проміжки між практиками) зумовлюють домінування не науково обґрунтованого підходу, а відтворення традиційного, в основу якого покладаються настановлення на „оволодіння класом”, підпорядкування дитини, застосування стосовно неї примусу, прагнення підкорити її своїй волі.

Подоланню цих недоліків може сприяти створення умов, які забезпечували б набуття студентом у цілісному педагогічному процесі особистого досвіду єднання з однокурсниками і викладачами, рефлексивне переживання моментів взаємодії. І чим більше життєдіяльність студента буде насичена такими зв'язками, чим частіше вони будуть затребуваними, тим вищим буде його залучення до спільної життєдіяльності, тим впевненіше він буде усвідомлювати цінності, які мають стати „базальними в його майбутній професійній діяльності”. До останніх належать повага гідності іншого, повага права на іншу думку, незамінність глибинного спілкування (не на рівні слів та інших зовнішніх проявів, а на рівні духовного взаємопрочитання), „безцінність умиротворення, прийняття один одного порівняно з конфронтацією, настановленнями на критиканство і відчуження тощо” [3, с.247]. Адже лише той студент, який набув особистісного досвіду взаєморозуміння і співробітництва, здатний педагогічно грамотно

здійснювати педагогічну діяльність, справді гуманістично взаємодіяти, а не підпорядковувати і володарювати, транслювати відповідний досвід своїм вихованцям.

Повертаючись до питання гуманізації вищої педагогічної освіти, можна сказати, що в основі суб'єктної позиції студента – відповідальність за результати своєї освіти. За роки навчання у ВНЗ він має навчитися проектувати особисті цілі, вибудовувати стратегію і тактику своєї професійної поведінки в навчальному процесі. За допомогою методики і технологій освітнього процесу важливо забезпечити такі умови, які стимулювали б створення кожним студентом власної професійної суб'єктності і суб'єктності учня. До основних компонентів такої методики Л. Кондрашова відносить:

- надання свободи вибору способів вирішення пізнавальних завдань;
- виконання комунікативно-ігрових проектів;
- розвиток рефлексивних здібностей особистості;
- набуття навичок управління власними емоціями й емоційним станом учасників освітнього процесу;
- демократизацію і діалогізацію відносин у системі „вчитель – учень”, „викладач – студент”;
- активізацію зусиль учасників під час планування, організації і реалізації освітнього процесу;
- створення індивідуальної стратегії і тактики для реалізації освітнього процесу;
- створення умов для становлення суб'єктності кожного учасника освітнього процесу.

У контексті ідей особистісного саморозвитку як основи гуманізації вищої педагогічної освіти великої значущості набуває нове осмислення науково-дослідної роботи студентів, оскільки в ній закладені вагомі можливості їх подальшого саморозвитку. Набуваючи початкового досвіду аналізу феноменів і процесів педагогічної діяльності, студенти здатні, за умови компетентної підтримки, продовжувати самостійні дослідження. Для цього важливо, щоб науково-дослідна робота включалася в освітній процес ВНЗ не як додаткове, хоча й бажане явище, а поставала його стрижнем: надавала сенсу вивченню теоретичних навчальних курсів, детермінувала творчий характер педагогічної практики, спонукала до самоосвіти, актуалізувала і стимулювала особистісний і професійний саморозвиток студентів.

Необхідно надати більшої різноманітності й орієнтованості на глибоку внутрішню включеність студентів методиці проведення семінарських і практичних занять: дискусії, дебати як змагання у вибудові аргументації, діалоги з практиками, зустрічі-діалоги з учителями і школярами, проблемні навчальні екскурсії до загальноосвітніх навчальних закладів, розв'язання проблемних педагогічних ситуацій, моделювання педагогічних систем, порівняльний аналіз дієвості педагогічних засобів і прийомів, захист педагогічних проектів, тренінги, ігри тощо.

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. При написанні статті автором були використані наступні методи: системний аналіз документів і наукових розвідок досліджуваної проблеми, за допомогою якого виявлено можливі аспекти її розгляду; класифікація, абстрагування – для виокремлення сукупності ознак відповідно до мети дослідження.

Висновки та результати дослідження. Таким чином, освітній процес педагогічного ВНЗ, в основу вибудови якого покладається ідея гуманізації, виступає важливим чинником особистісного саморозвитку студентів, що дає

змогу готувати не вузького функціонера-фахівця, а справді творчу особистість, здатну до активного самовдосконалення і підтримки в майбутньому вдосконалення своїх учнів.

1. Воробьева Л. И. Гуманитарная психология: предмет и задачи / Воробьева Л. И. // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 18–15.

2. Кондрашова Л. Емоційна домінанта підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності / Лідія Кондратова // Рідна школа. – 2010. – № 7 – 8. – С. 14–19.

3. Куликова Л. Н. Проблемы саморазвития личности / Лидия Николаевна Куликова. – Хабаровськ : Изд-во ХГПУ, 1997. – 315 с.